

Nr 578

Av herrar Fälldin och Gustavsson i Alvesta, *angående kulturstö-
dets administration och geografiska fördelning.*

Det statliga stödet till den fria kultursektorn inom svenskt samhällsliv har under senare år undergått en glädjande upprustning. Sålunda har ett betydande antal stipendier åt förtjänta konstnärer inom olika områden inrättats, en viss försöksverksamhet beträffande rikskonsertverksamheten har påbörjats, en viss höjning av anslagen till olika kulturfrämjande ändamål har kunnat ske o. s. v. Tillsammans utgör dessa åtgärder ett erkännande av de fria kulturarbetarnas positiva insats i samhällslivet samt också ett erkännande av att dessa i likhet med övriga grupper i samhället behöver en social och ekonomisk trygghet i sin yrkesutövning. Inte minst på sistnämnda område har rätt och råder alltjämt ovanligt många fördomar om umbärandets outhärlighet.

Den pågående upprustningen av kulturstödet saknar dock ännu fasthet vad gäller de mer långsiktiga målsättningarna och kännetecknas i vissa avseenden även av vissa mindre väl överlagda åtgärder. Så är t. ex. fallet med konstruktionen av de i årets statsverksproposition föreslagna konstnärsbelöningarna. Våra förslag i detta avseende behandlas dock i separat motion. Våra synpunkter beträffande den mera långsiktiga målsättningen för kulturpolitiken — kravet på ett kulturpolitiskt handlingsprogram — vilka redovisats i motioner vid 1962 och 1963 års riksdagar äger enligt vår uppfattning alltjämt sin giltighet och kvarstår som vårt oavvisliga krav. Vi vill i detta sammanhang emellertid ta upp den samhällseliga kulturpolitikens utformning utifrån delvis andra utgångspunkter, nämligen vad gäller dess administration och geografiska spridning.

Utgångspunkten för våra krav i dessa avseenden är behovet av en starkt medveten decentralisering av såväl kulturstödet centrala administration som dess geografiska fördelning. Decentraliseringens betydelse är enligt vår uppfattning en mycket försummad fråga på åtskilliga områden i dagens svenska samhällsdebatt, men en diskussion om dessa problem är särskilt viktig just på kulturpolitikens område. Kultur och kulturskapande är, i den mening man i detta sammanhang avgränsar begreppet kultur, i hög grad en fråga om nyskapande. Den kulturella utvecklingen i stort är och måste få bli summan av en spridd mångfald av insatser, vilkas yttringar inte lika lätt som t. ex. vid teknisk och ekonomisk planering kan överblickas i förväg. Kulturpolitikens mål skall således vara att stödja utan att styra eller

dirigera. Icke desto mindre föreligger givetvis risker för att man genom kulturstödet utformning omedvetet kan komma att gynna vissa t. ex. väl etablerade kultur- eller konstyttringar på bekostnad av de nya eller mindre accepterade strömningarna inom kulturlivet. Detsamma kan givetvis ske även vad gäller konstnärer i vissa delar av landet, vilka av olika omständigheter har de förhållandevis bästa möjligheterna att bli uppmärksammade. Kulturpolitikens främsta uppgift måste därför bli att så långt möjligt ge alla kulturyttringar, oavsett inriktning och/eller geografisk härkomst, samma grundförutsättningar att hävda sig.

Detta problem bör enligt vår uppfattning angripas främst utifrån två synpunkter. För det första måste man inom kulturstödet centrala administration skapa garantier för en viss förnyelse inom de exekutiva organen i syfte att förhindra medveten eller omedveten favorisering. Mot bakgrund av de betingelser kulturlivet i vårt land arbetar under måste man, för det andra, söka skapa en viss geografisk balans vad gäller de olika kulturstödjande åtgärdernas fördelning. I grund och botten är dessa två problem varandra rätt lika, eftersom främjandet av den allmänna kulturmiljön, t. ex. inom bara någon eller några delar av landet, är ägnat att likrikta kulturyttringarna på i princip samma sätt som gynnandet bara av vissa inriktningar av kulturyttringarna. Självfallet är en god kulturmiljö lika nödvändig eller önskvärd var man än bor. Det är inte minst i denna belysning man får se den aktiva kulturpolitikens funktionella betydelse. Att ge de aktiva kulturarbetarna en i och för sig väl motiverad social och ekonomisk trygghet är självfallet inte kulturpolitikens mål utan givetvis blott ett medel för att stimulera kulturmiljön i stort.

Kulturstödet centrala administration

Fördelningen av det samhälleliga kulturstödet beredes av en lång rad organ, vilkas förslag samordnas inom ecklesiastikdepartementet. Vad gäller de olika stipendierna eller andra former av direktstöd till konstnärerna finns sålunda ett antal särskilda kommittéer, i vilka ingår även representanter från de olika konstnärsgruppernas fackliga eller andra organ. Dessa olika kommittéer konstitueras efter delvis skilda principer. Särskilt vad gäller konstnärorganisationerna synes man, i enlighet med vad vi ovan anför, eftersträva en viss förnyelse vid val av representanter, men såvitt bekant finns inga regler enligt vilka man för hela kommittéerna garanterar den successiva förnyelse man på ovan redovisade grunder bör eftersträva. Med den omfattning kulturstödet av denna form nu börjar få finns enligt vår mening anledning att i större sammanhang pröva dessa frågor genom förslagsvis en parlamentariskt sammansatt utredning. Automatiskt kommer därvid givetvis även frågan om formerna för den administrativa samordningen mellan de olika stipendiefördelande organen in i bilden.

En annan fråga av väsentlig betydelse i detta sammanhang är det nyligen inrättade statliga kulturrådets funktion i det kulturpolitiska arbetet. På flera ställen i årets statsverksproposition anmäles frågor vilka skall ytterligare beredas av detta kulturråd. Likaså synes rådet i vissa frågor under det senaste året ha medverkat i den beredning som enligt sedvanlig praxis borde ha skett i parlamentariskt sammansatta beredningar. Vi kan givetvis inte ha något att invända mot att vederbörande statsråd till sig kallar experter för prövning av olika frågor inom sitt eget departement, men vi kan å den andra sidan inte heller acceptera att beredningen inom detta råd skall ersätta den mer öppna prövning och debatt som blir fallet när frågorna i sedvanlig ordning prövas i offentliga utredningar med öppen redovisning av olika åsikter. Enligt vår uppfattning synes rådets uppgifter i detta avseende vara något oklara och således väl ägnade att bli föremål för en prövning i samband med översynen av kulturstödets centrala administration.

Kulturstödets geografiska fördelning

Som ovan anförts kan kulturstödande insatser vara förhållandevis mest angelägna i de delar av landet där de yttre kulturfrämjande faktorerna av olika skäl är mindre gynnsamma än i andra. Det kulturstöd som i dag utgår, såväl i form av anslag till olika kulturella institutioner som i form av stipendier, är i påfallande hög grad koncentrerat till huvudstaden och vissa andra större befolkningscentra. Som förklaring till detta kan givetvis anföras att den övervägande delen av »kulturproduktionen» sker i dessa centra, men vi är inte övertygade om att så borde behöva vara fallet. I stället för fasta kulturinstitutioner — kultur på rot — får landsorten i många fall nöja sig med en kultur på hjul. Inte minst ur allmän kulturmiljösynpunkt anser vi det således angeläget att man stimulerar kulturyttringarna även utanför de största av våra befolkningscentra eller gör det möjligt för aktiva kulturskapare att slå sig ner även där. Detta bör kunna ske genom att man i större utsträckning än vad hittills varit fallet medvetet eftersträvar en i geografiskt avseende vidare fördelning av stödet och aktivt söker motverka de nuvarande orsakerna till att exempelvis en konstnär i landsorten har svårare att få stipendiekommittéernas uppmärksamhet riktad på sig än motsvarande kollega i våra befolkningscentra.

Vi är inte beredda att i detalj anvisa några förslag på vilket sätt denna målsättning skall uppnås, utan föreslår att även denna fråga får ingå i den ovan nämnda utredningens arbetsuppgifter. Av speciellt intresse synes det oss vara att man ingående prövar frågan om en viss kvotering av kulturstödet till olika landsändar. Vidare bör man pröva möjligheterna till samarbete mellan staten och regionala eller kommunala organ. Våra kommunala instanser anser sig ofta med fog sakna ekonomiska resurser till mer än de mest nödvändiga angelägenheterna — och dit brukar tyvärr inte kul-

turen räknas. Någon form av statligt stöd åt sådana åtgärder skulle möjligen vara en av utvägarna, och på samma sätt som stödet till de stora nationalscenerna kan sägas vara ett riksintresse måste det också vara ett riksintresse att främja kulturlivet över hela landet.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam utredning beträffande formerna för en ökad decentralisering såväl vad gäller kulturstödet centrala administration som dess geografiska fördelning i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 26 januari 1964

Thorbjörn Fälldin

Rune Gustavsson
i Alvesta